

Inhoud

7 aanraders voor IB'ers

1.	Focus op de leerling	04
2.	Focus op de leerkracht	12
3.	Focus op het onderwijs	22
4.	Ken de agenda	30
5.	Professionaliseer	40
6.	Transformeer	48
7.	Draag visie, kennis en vaardigheden over	58

3 aanraders voor leerkrachten

1.	Een leerlingbespreking voorbereiden	68
2.	De oplossingsgerichte leerlingbespreking	76
3.	Veranderingen doorvoeren en evalueren	84
	Reeds verschenen	94
	In voorbereiding	95

Aanrader 1.

Focus op de leerling

Leerlingbespreking. Dit woord geeft precies aan over wie de gesprekken gaan: niet over patiënten of cliënten, ook niet over kinderen, maar over leerlingen. Voor leerkrachten zijn kinderen in de eerste plaats leerlingen. Hun professionele opdracht is om kinderen tot leren te brengen. Niet zo maar als tijdverdrijf maar doelgericht. Leerlingen bereiken al lerend onderwijsdoelen: traditionele leerdoelen, zoals kunnen lezen en rekenen, en lastiger te benoemen gedragsdoelen, zoals zich aan regels houden, kunnen samenwerken en andere gedragsdoelen waar de school waarde aan hecht.

In dit hoofdstuk gaan we in op de vraag wat het voor leerkrachten betekent als leerlingen onderwijsdoelen niet halen. We bespreken hoe IB'ers een appel kunnen doen op de professionaliteit van leerkrachten door samen met de leerkracht te bespreken welk onderwijsdoel in het geding is en te achterhalen wat de leerling doet om dat doel te bereiken. Iedere leerkracht ziet graag dat leerlingen met plezier werken, dat ze zich ontwikkelen, meer zelfvertrouwen krijgen en groeien. De meeste leerlingen voelen zich thuis op school, ze maken vriendjes en vriendinnetjes. De werkjes en opdrachten voeren ze met succes uit. Ze zijn trots op hun daden en raken steeds meer betrokken bij het onderwijsgebeuren. Daar genieten leerkrachten van. Een belangrijk motief om dit beroep te kiezen is om iets te betekenen voor anderen. Leerkrachten praten graag met collega's en vrienden over voorvallen in de klas. Ze verwonderen zich telkens opnieuw hoe verschillend kinderen zich ontwikkelen. Het is een bron voor verhalen en anekdotes. Helaas is de realiteit niet altijd even zonnig. Ontwikkelen en leren gaan niet altijd vanzelf. De ene leerling is de andere niet en groepen variëren van jaar tot jaar. Als leerlingen het niet naar hun zin hebben, niet geëngageerd raken, als het leren stagneert, als leerlingen afkeurenswaardig gedrag vertonen en afhaken, levert dat heel andere verhalen op. Leerkrachten moeten zich dan behoorlijk inspannen om de onderwijsdoelen alsnog te bereiken. Een professioneel gesprek over leerlingen kan hen daarbij ondersteunen.

Besef wat aan een bespreking vooraf ging

Als leerprocessen stagneren of leerlingen opvallend gedrag vertonen, vragen leerkrachten zich af wat er aan de hand is. Ze blijven niet stilzitten, maar geven de leerlingen, vaak intuïtief, extra aandacht om het leren weer vlot te trekken of het gedrag te corrigeren.

Tegelijkertijd is dat ook de start van een denkproces: willen begrijpen wat er aan de hand is; bedenken of anderen ingeschakeld moeten worden; nadenken wat je zou kúnnen doen; dat dóén en kijken of het ook daadwerkelijk helpt. Kortom, er wordt een complexe keten van denken en doen in gang gezet.

Als de 'extra aandacht' succesvol is, kan de leerkracht overgaan tot de orde van de dag. Ondertussen leveren dit soort ervaringen, al dan niet bewust, de nodige inzichten en vaardigheden op, die we 'onderwijservaring' noemen. Sommige leerkrachten verwerven een heel arsenaal van 'extra aandacht - vaardigheden', waarmee ze steeds beter in staat zijn kinderen succesvolle leerlingen te laten worden. Maar iedere leerkracht loopt ook af en toe tegen een grens aan. Dat raakt haar als persoon en als professional. Zeker als de extra inspanning niet succesvol blijkt. Zo'n concrete ervaring is vaak de aanleiding om met de IB'er in gesprek te gaan.

Spreek elkaar aan als professionals

Het samen bespreken van de situatie rondom de leerling noemen we een leerlingbespreking. Wat moet zo'n gesprek opleveren? Wat is de rol van de IB'er? De leerkracht geeft aan om welke leerling het gaat, over welk probleem zij zich zorgen maakt en wat tot nu toe is ondernomen.

Zo'n gesprek heeft meerdere functies. Het hangt een beetje af van het concrete geval. Twee elementen zien we doorgaans terugkomen: stoom afblazen en tot een oplossing komen.

De denkstappen die iedereen intuïtief zet, beschreven we al: willen begrijpen wat er aan de hand is, bedenken of anderen ingeschakeld moeten worden, nadenken wat je als leerkracht zou kunnen doen, dat in praktijk brengen en kijken of het daadwerkelijk helpt. Deze probleemoplossingcyclus wordt tijdens een leerlingbespreking ook doorlopen. Met dit verschil dat het nu gezamenlijk, expliciet en systematisch gebeurt. De opbrengst van deze inspanning is dat de leerkracht alsnog een succesvolle aanpak vindt.

Valkuilen

Leerlingbesprekingen systematisch laten verlopen, is een vak apart. Leerkrachten komen stoom afblazen en willen graag een advies. Soms aarzelend: 'Wat zou jij doen in zo'n geval?' Soms dwingend: 'Zeg maar wat ik moet doen!' Begrijpelijke reacties als je teleurgesteld bent, als je iets probeert en het resultaat tegenvalt. Op zulke momenten zijn weinig leerkrachten bereid om de onderwijssituatie rustig te bespreken. Echter, laat je als IB'er niet verleiden om de verantwoordelijkheid over te nemen, door een snel advies te geven of de leerling te gaan observeren.

Van nature vragen mensen zich af wat er toch zo bijzonder is aan het kind. Het lezen komt niet op gang; is er sprake van dyslexie? Het kind blijft storend gedrag vertonen; waarom is het zo dwars? Is er thuis iets aan de hand? Verveelt het zich? Leerlingbesprekingen worden een zoektocht naar de achtergronden van het gedrag en monden uit in een brede schets. Laat je niet betoveren door dit caleidoscopische beeld, maar focus op de eigen rol van de leerkracht. Leerkrachten kunnen die achtergronden niet veranderen. Benadruk dat ze geen therapeuten zijn. Voorkom ook dat het beeld ontstaat dat alleen anderen iets kunnen betekenen voor het kind. Uiteindelijk moet het gesprek uitmonden in de vraag wat op school gedaan kan worden, opdat de leerling weer tot leren en ontwikkeling komt. Stimuleer daarom het zoeken naar handvatten om verder te komen.

Focus eerst op onderwijsdoelen en leerprocessen

Als IB'er kun je het gesprek in goede banen leiden en samen met de leerkracht zien te komen tot een andere, meer succesvolle invulling van de 'extra aandacht' die nodig is. Natuurlijk respecteer je haar emoties. Er is van alles voorafgegaan aan de leerlingbespreking. Dat verschilt per leerkracht. Soms heeft ze veel ondernomen, soms bijna niets; soms is ze teleurgesteld, soms zelfs onverschillig geworden. Soms is stoom afblazen voldoende om de veerkracht van een leerkracht weer te herstellen, soms ook is ze volledig gedemotiveerd geraakt. Louter ingaan op de emoties levert geen handvatten op. Een volledig beeld creëren van het kind met al zijn achtergronden, helpt de leerkracht ook niet verder. Wel tijdens opbrengstgerichte leerlingbesprekingen focussen op wat voor leerkrachten de kern van de zaak is: onderwijs geven en onderwijsdoelen bereiken.

Welk doel is in het geding?

Help de leerkracht te formuleren wat ze de leerling precies wil leren bij de schoolvakken en qua gedrag. Welk onderwijsdoel staat haar voor ogen? Hoe concreter hoe beter. Als ze zich bijvoorbeeld zorgen maakt over het leesbegrip van een leerling in de middenbouw, wat is dan het concrete leesdoel: de betekenis van een onbekend woord kunnen afleiden uit de context? De kerngedachte van de tekst kunnen weergeven? Of de boodschap van de tekst kunnen herkennen? Als onderwijsdoelen eenmaal helder zijn, kun je de leerkracht stimuleren om gericht na te denken over de vraag wat deze leerling nodig heeft om het doel te bereiken.

Kijk selectief naar achtergrondgegevens. Lang niet alle informatie over de leerling is even relevant. Bij begrijpend lezen zijn andere eigenschappen en vaardigheden van belang dan bij rekenen.

In het eerste voorbeeld zijn een uitgebreide woordenschat en een goede werkhouding relevant. Vaak kun je volstaan met een globaal beeld. Doet zich later een prangende vraag voor, bijvoorbeeld of de woordenschat van de leerling voldoende is voor het kunnen oefenen met bepaalde teksten, kan die woordenschat alsnog onderzocht worden. Essentiëler is de vraag die daaraan voorafgaat: Hoe pakt de leerling de leestaken feitelijk aan? Hoe ziet zijn leerproces eruit?

Hoe gaat de leerling te werk?

Vraag de leerkracht altijd zo concreet mogelijk te beschrijven wat de leerling doet. Lang niet altijd hebben leerkrachten daar een helder beeld van. Help haar, indien nodig, te achterhalen hoe een leerling de opdrachten maakt die de leerkracht aanbiedt. Als ze daar onvoldoende zicht op heeft, bespreek dan hoe ze een leergesprek met de leerling kan voeren.

Een belangrijke opbrengst van een leerlingbespreking is dat de leerkracht nauwkeurig kan aangeven welke kennis en vaardigheden de leerling inzet om een taak tot een goed einde te brengen en hoe vaardig de leerling is in het sturen (beginnen, afmaken en controleren) van zijn eigen leerproces.

Voorbeeld

Hoe Jeanine te werk gaat

IB'er Chantal bespreekt met leerkracht Emmy uit groep 5 de rekenproblemen van Jeanine. Haar citotoets rekenen is onder het gemiddelde. Dat is verwarrend voor Emmy. Ze vertelt waarom. Jeanine heeft vaak haar taak niet af en maakt aardig wat fouten. Aan de andere kant is het een pittige meid, die bij de mondelinge uitleg goede antwoorden geeft.

IB'er: 'Waar zijn jullie op dit moment met rekenen mee bezig?'

Emmy pakt er een voorbeeld blad bij: 'Eén plank kost 6 euro. Hoeveel kosten 3 planken? Het gaat om het herkennen van de rekenbewerking in een verhaaltjessom. Tijdens de uitleg gaf Jeanine goede antwoorden.'

IB'er: 'Wat vroeg je precies?'

Emmy: 'Ik vroeg: lees de opgave; welke som zie je daarin?'

IB'er: 'Wat was de reactie van Jeanine?'

Emmy: 'Ze kon goed aangeven wat ze moest doen: één plank kost zes euro; drie planken is 3×6 euro. Daarom verbaast het me dat ze hier toch zoveel fouten in maakt.'

IB'er: 'En dan gaat ze aan het werk met de sommen?'

Emmy: 'Ja, ze begint direct maar doet er wel lang over. Ze doet ondertussen ook wel andere dingen. Als ik haar waarschuw gaat ze direct weer aan de slag.'

IB'er: 'Dus tijdens de instructie lijkt ze goed te begrijpen wat ze doen moet. Maar je vraagt je af wat ze vervolgens doet als ze de sommen maakt.'

Emmy: 'Ja. Het is me een raadsel dat ze er zo lang over doet.'

IB'er: 'Is het een idee om het daar met haar over te hebben?'

Emmy: 'Ja, misschien begrijpt ze het toch niet zo goed als ik dacht.'

IB'er: 'Hoe zou zo'n gesprekje eruit moeten zien? Hoe zou ze het vinden?'

Emmy: 'Ik denk dat ze wel kan vertellen wat ze doet. Ja, zij is wel een meisje die dat kan, denk ik.'

IB'er: 'Mooi. Laat haar maar uitleggen hoe ze deze sommen aanpakt.'

Emmy: 'Dat ga ik doen.'

Opmerkingen:

- De IB'er helpt de leerkracht te focussen op het concrete onderwijsdoel.
- Ze spreekt haar aan als professional en laat zich niet verleiden zelf onderzoek te doen.

Voorbeeld

Emmy: 'Jeanine kon heel goed vertellen wat ze deed. Ze begreep de opdrachten ook echt. Ze kon steeds de som noemen, maar toen ik het antwoord vroeg, duurde het heel lang. Dat ging dus mis.'

IB'er: 'Kun je een voorbeeld geven?'

Emmy: 'Ze weet precies wat ze moet uitrekenen: 6×4 .
Ik zei toen: doe het maar hardop.'

IB'er: 'En..?'

Emmy: 'Ze maakt groepjes, precies zoals we dat bij het aanleren ook deden.'

IB'er: 'Dus dat had ze destijds goed begrepen.'

Emmy: 'Ja, maar ik had niet direct door wat ze ging uitrekenen. Het bleek dat ze slim rekende. Ze deed niet 6×4 maar 3×8 ; en zei 'drie groepjes van acht'.'

IB'er: 'Mooi zeg.'

Emmy: 'En dat rekende ze uit als: 8, erbij 8, erbij 8.'

IB'er: 'Dus ze heeft echt goed inzicht in de bewerking.....'

Emmy: 'Ja, maar de tafels zelf gebruikt ze helemaal niet.'

IB'er: 'Mmm. En wat dacht je toen bij jezelf?'

Emmy: 'Ik was verrast; ik had het niet verwacht dat Jeanine de som zelf niet vlot uitrekende. Ze begrijpt precies wat ze doen moet.'

IB'er: 'En wat dacht jij toen?'

Emmy: 'Ik dacht: laat ik die tafels maar eens even controleren.'

IB'er: 'Ja, dat is een goede stap.'

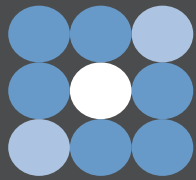
Emmy: 'Toen ik haar vroeg die op te zeggen, bleek ze dat ook helemaal niet vlot te kunnen. Ze zat gewoon steeds in groepjes bij te tellen. Nu weet ik wat er aan schort.'

IB'er: 'En wat je gaat doen....?'

Emmy: 'Tja, tafels opfrissen en nog eens trainen! Ik denk trouwens dat er meer kinderen zijn die mogen meedoen...'

Aandachtspunten:

- Veel leerlingen zijn goed in staat te vertellen hoe ze te werk gaan.
- Stimuleer leerkrachten om met leerlingen in gesprek te gaan over hun manier van werken.

TOOL

WELK ONDERWIJSDOEL IS IN HET GEDING?

Bedenk dat de leerkracht als professional onderwijsdoelen probeert te bereiken. Vraag altijd door naar het concrete doel waarover de leerkracht zich zorgen maakt. In elke uitspraak links ligt een onderwijsdoel besloten. Je herkent leer- en gedragsdoelen. Rechts staan onderwijsdoelen die de leerkracht in gedachten zou kunnen hebben.

10 vage uitspraken over leerlingen	10 mogelijke onderwijsdoelen
De leerling... <ol style="list-style-type: none"> 1 heeft een rustige omgeving nodig 2 is dyslectisch 3 heeft ADHD en stuitert door de klas 4 heeft moeite met rekenen 5 heeft een slechte werkhouding 6 heeft geen interesse in lezen 7 is erg teruggetrokken 8 scoort een D bij technisch lezen 9 is motorisch zwak 10 heeft veel conflicten met medeleerlingen	De leerkracht wil bereiken dat de leerling... <ol style="list-style-type: none"> 1 een kwartier zelfstandig werkt aan een taak 2 de hoofdgedachte uit de tekst kan vinden 3 een rustig plekje zoekt als de groep zelfstandig werkt 4 alle tafels over vier weken geautomatiseerd heeft 5 na de groepinstructie 10 minuten zelfstandig werkt 6 verslag doet van een stripverhaal 7 op het plein een kind vraagt om te mogen meespelen 8 mkmm-woordjes direct herkendend leest 9 kan huppelen in het gymlokaal 10 de regel van elkaar niet duwen toepast

Help de leerkracht vage omschrijvingen te herformuleren tot een concreet onderwijsprobleem. Als de doelen vaag blijven (bijvoorbeeld: 'optellen en aftrekken tot 100'), vraag dan door naar de bewerkingen die wel goed gaan en naar speciale sommen die nog geleerd moeten worden (bijvoorbeeld doel: de leerling leert sommen uit te voeren van het type '34-19='). Zo zorg je voor een concreet vervolg van de leerlingbespreking: bedenken van tussendoelen en maatregelen die deze leerling helpen dat doel te bereiken.

Samenvatting

Focussen op de 'leerling' is focussen op het onderwijsdoel waar de leerling aan werkt en de strategie die de leerling daarbij inzet. De professionele taak van leerkrachten is ervoor zorgen dat kinderen al lerend een aantal onderwijsdoelen bereiken: op het gebied van schoolvakken en van gedrag.

Als leerlingen onderwijsdoelen niet halen of dreigen niet te halen, is het extra belangrijk om systematisch na te denken over wat je de leerling precies wilt leren en wat de leerling nodig heeft om (weer) tot leren te komen. Daarom is *de manier waarop* leerlingen leren een belangrijk gespreksonderwerp.

Bedenk:

- *Iedere leerlingbespreking heeft een voorgeschiedenis. Het gesprek gaat altijd over de leerling én de leerkracht. Geef voldoende ruimte aan het verhaal en de emoties van de leerkracht. Laat je niet meeslepen door alle informatie over het kind.*
- *Een leerlingbespreking brengt meer op als je de leerkracht helpt te focussen op het onderwijsdoel en de manier waarop de leerling te werk gaat om zijn doel te bereiken.*
- *Stimuleer leerkrachten zelf te achterhalen hoe een leerling te werk gaat. En bespreek waar nodig hoe ze daar achter kan komen.*